

## UNITARISTIČKE MANIPULACIJE NAČELOM FEDERALIZMA U BIH

### Sažetak

Strateški put Bosne i Hercegovine u vanjskoj politici je pristup NATO-u i ulazak u Europsku uniju. Imamo li tu činjenicu u vidu, onda je zaista neshvatljivo da unitarističke političke elite u bošnjačkom narodu u potpunosti ignoriraju *Rezoluciju Europskog parlamenta*, koja je usvojena 6. veljače 2014., a u kojoj se, između ostaloga, osuđuje svaki pokušaj unitarističkoga uređenja BiH, ali i svaki pokušaj separatizma. Dakle, centralizam i separatizam temeljan su razlog zbog čega se ruši integritet, stabilnost i funkcionalnost Bosne i Hercegovine. Rezolucija je upućena Parlamentu BiH, Vijeću ministara, parlamentima Republike Srpske i Federacije BiH, te Vladama obaju entiteta. Namjerno prešućivanje i ignoriranje Rezolucije europskih parlamentaraca, koja je usvojena sa 468 glasova dok je 80 parlamentaraca bilo protiv, a 35 suzdržano te preporuka Vijeća Europske unije o napretku Bosne i Hercegovine, pokazuje „političko sljepilo“, ali i odlučnost bošnjačkih lidera da BiH izgrade kao unitarnu centralističku državu. Zanimljivo je da bošnjačke elite iz Rezolucije uzimaju samo ono što moraju, ili što im odgovara. Uz to Europski parlament pozdravlja šest točaka Sporazuma koji je postignut u Bruxellesu 2013., i osuđuje opstruiranje centralističkih snaga i svaki oblik separatizma te naglašava načelo federalizma i legitimnog predstavljanja kako bi se osigurao nesmetan put Bosne i Hercegovine u Europsku uniju. Otuda ne čudi što je *Deklaracija Hrvatskog narodnog sabora*, a koja upravo počiva na Rezoluciji Europskog parlamenta i koja u ovim okolnostima teško može proći, dočekana „na nož“, uz optužbu da Hrvati ponovno razgrađuju Bosnu i Hercegovinu. Interesantno je da su se unitarističkim manipulacijama pridružili brojni mediji u Sarajevu, a čak i javni servisi veoma šturo izvješćuju o Rezoluciji.

Autor istražuje ovaj fenomen, ukazuje na njegove posljedice, analizira stavove znanstvenika o federalizmu, unitarizmu i naciji te upozorava da se sličan problem pojavio prilikom referenduma o neovisnosti Bosne i Hercegovine 1992. kada se ignoriralo referendumsko pitanje Hrvata. Ipak, i pored toga, Hrvati su masovno izašli na referendum i glasovali za neovisnu i suverenu Bosnu i Hercegovinu.

*Ključne riječi:* Bosna i Hercegovina, podijeljeno društvo, demokracija, načelo federalizma, unitarizam, separatizam, Europska unija, manipulacija, jednakopravnost

## UNITARY MANIPULATIONS WITH THE PRINCIPLE OF FEDERALISM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

### Abstract

Joining the NATO and EU is the strategic goal of Bosnian-Herzegovinian foreign policy. Taking this fact into account, it is difficult to understand why Bosnian unitary political elite completely ignores the Resolution of the EU Parliament adopted on February 6th 2014 which, among other things, condemns any endeavour to make Bosnia and Herzegovina a unitary state as well as separatism. Due to centralism and separatism, the integrity, stability and functionality of Bosnia and Herzegovina are compromised. The resolution was sent to the Parliament of Bosnia and Herzegovina, the Council of Ministers, the Parliaments of the Republika Srpska and the Federation of Bosnia and Herzegovina and the governments of these two entities. By deliberately suppressing and disregarding the Resolution which was adopted with 468 votes, while 80 MPs were against and 35 abstained, and the recommendations of the EU Council of Ministers on the progress of Bosnia and Herzegovina, Bosniak leaders demonstrate “political blindness” and determination to make Bosnia and Herzegovina a unitary state. It is interesting to note that the Bosniak elite only mentions parts of the Resolution when they are forced to do so, or when it suits them. In addition, the EU Parliament supports the six items of the Agreement reached in Brussels in 2013, condemns centralists’ obstruction as well as any sort of separatism and emphasizes the principle of federalism and legitimate representation in order to ensure Bosnia and Herzegovina’s smooth integration into the EU. Thus, it is not surprising that the Declaration of the Croatian National Council, which is based on the above-mentioned Resolution of the EU Parliament but which would be difficult to adopt in the circumstances, was not welcomed. Croats were once again accused of trying to disintegrate the country. It is interesting that numerous media in Sarajevo have supported the unitary manipulations. Even the public broadcasters have made only a brief mention of the Resolution.

The author examines this phenomenon, points out the consequences, analyses the attitudes of scientists to federalism, unitary state and nation and warns that a similar problem occurred during the Independence Referendum in Bosnia and Herzegovina in 1992, when the Croatian issue was ignored. Nevertheless, a large number of Croats voted for independent and sovereign Bosnia and Herzegovina in the referendum.

*Key words:* Bosnia and Herzegovina – a divided society, democracy, the principle of federalism, unitary, separatism, the European Union, manipulation, equality

### Uvod

U svojoj suštini federalizam podrazumijeva takav sustav države koji se temelji na podjeli ovlasti, pravnih, zakonodavnih i administrativnih unutar savezne države, što znači decentralizacija vlasti. Iako postoji više definicija federalizma, temeljno je obilježje zajamčena podjela vlasti između središnje i regionalne vlasti. Sastavne

jedinice nazivaju se regionalnim vlastima.<sup>1</sup> I zagovornici primarnog obilježja federalizma (podjela vlasti) i sekundarnog (dvodomno zakonodavno tijelo) zalažu se za decentralizaciju vlasti i njezinu podjelu. Teoretičari R. Hague i M. Harrop smatraju da je federalizam i način podjele suverenosti, a ne samo vlasti. Dakle, federacije su uvijek rezultat dogovora. U federaciji pravnu suverenost dijele (federalna) ili nacionalna vlada i konstitutivne države (ili pokrajine). Za njih je „federalizam načelo podjele suverenosti između središnje vlade i državnih ili (pokrajinskih) vlada, a Federacija je svaki politički sustav koji tu ideju provodi u djelo“<sup>2</sup>. U jako podijeljenom društvu, kakvo je bosanskohercegovačko, „vladavina većine znači diktaturu većine i građanski sukob“<sup>3</sup>, objašnjava Lijphart, koji se zalaže za konsenzus umjesto opozicije. Zalažući se za konsenzusni model, Lijphart govori o složenim državama, kakve su Švicarska i Belgija, te o ustroju Europske unije. Švicarska se približava čistom modelu, Belgija je također dobar primjer dok je Europska unija nadnacionalna organizacija jer još uvijek nije suverena država. Konsenzusni model omogućuje svima da dijele izvršnu vlast u širokoj koaliciji, ističe Lijphart, ukazujući da belgijski ustav dopušta da izvršna vlast omogućuje predstavnike velikih jezičnih skupina: Flaman-ci, Valonci, Bruxelles. Trostranački sustav su u prošlom stoljeću činile dvije velike stranke: kršćanski demokrati i socijalisti te nešto slabiji liberali. Posljednjih godina pojavile su se dvije stranke zelenih, jedna koja govori nizozemski i druga koja govori francuski. U Zastupničkom domu mjesta osvaja desetak stranaka. Objašnjenje za višestranački sustav u Belgiji i Švicarskoj Lijphart argumentira činjenicom da su i Švicarska i Belgija „pluralna društva, podijeljena po religiji, klasi i jeziku“<sup>4</sup>. Švicarska je savezna država u kojoj je vlast „podijeljena između središnje vlasti dvadeset kantona i šest tzv. polu-kantona. Polu-kantoni imaju po jednog zastupnika u švicarskom saveznom domu i Vijeću država“<sup>5</sup>. Belgija je dugo bila centralizirana država, ali se od 1970. kretala u smjeru decentralizacije i federalizma. Oblik federalizma u Belgiji je „unitarni federalizam“ jer se sastoji od triju regija: Flandrije, Valonije i dvojezičnoga glavnoga grada Bruxellesa. Zastupljeni su jezici: nizozemski, francuski i njemački.

Europsku uniju čini trenutno 28 zemalja. Europsko vijeće, najmoćniju instituciju Europske unije, čine šefovi 28 vlada članica Unije. Lisabonskim sporazumom iz 2007. uspostavljen je predsjednik Europskog vijeća (predsjednik EU-a). Europska komisija je izvršna vlast EU-a, a Europski parlament je donji dom zakonodavnog tijela. Podjela izvršne vlasti je u širokim koalicijskim kabinetima, uspostavljena je ravnoteža između zakonodavne i izvršne vlasti, a Europski je parlament višestranački sustav. Europska

<sup>1</sup> Usp. Arend LIJPHART, *Modeli demokracije*, Zagreb, 2014., str. 161. – 167.

<sup>2</sup> Rod HAGUE – Martin HARROP, *Komparativna vladavina i politika*, Zagreb, 2009., str. 244.

<sup>3</sup> A. LIJPHART, *Modeli demokracije*, str. 43.

<sup>4</sup> *Isto*, str. 46.

<sup>5</sup> *Isto*, str. 47.

se komisija potvrđuje u parlamentu, koji se izravno bira. Mnogi teoretičari vjeruju da će Europska unija postati savezna država, ali da ne će mnogo odstupiti od konsenzusnog modela.<sup>6</sup> Naime, Europska unija je nadnacionalna zajednica trenutno 28 država koje su pristupile Europskoj uniji u procesu suradnje. Konsenzusni model je model dobrovoljna pristupanja (dogovora) s Europskom unijom. Države članice posjeduju suverenitet i autonomiju. Možemo je promatrati kao federaciju u oblasti i prometa, a konfederaciju u oblasti socijalne i ekonomske politike, zaštite potrošača jer je riječ o jedinstvenom tržištu od pola milijarde stanovnika. Države članice veoma štite nacionalni interes i on ne može biti ugrožen bez obostranog dogovora, koji je utemeljen ugovorom iz Maastrichta 1992. godine.

Federalizam danas mora ispuniti dvije uloge, smatra Rainer-Olaf Schultze: diobu vlasti vertikalnom podjelom (i zaštitu manjina putem teritorijalne samostojnosti) te integraciju heterogenih društava. Dakle, razlika između unitarne i savezne države je u njezinoj podjeli na teritorijalne jedinice, u uspostavi izvršne i zakonodavne vlasti, u podjeli na regije i pokrajine koje imaju veliku autonomiju, zatim u zastupanju pokrajina u federalnom parlamentu i određivanje kvota odlučivanja kako bi se zaštitile manjine te donošenju ustava i uspostavi pravosuđa. Konsenzusni model demokracije zahtijeva dogovor više segmenata u heterogenoj državi na zadovoljstvo svih. Polazeći od uvjeta postojanja velike koalicije, dogovorene participacije u vlasti, prava korištenja veta, zaštiti nacionalnih interesa i autonomije segmenata, Lijphart smatra da konsenzusni model „obilježava ne koncentraciju vlasti koja može poprimiti dva temeljna oblika podjele vlasti i diobe vlasti,<sup>7</sup>. Dakle, riječ je o suprotnosti između većinskog i konsenzusnog sustava. U svim demokracijama vlast je nužno u nekoj mjeri podijeljena između središnje i nesredišnjih vlasti, smatra Lijphart, ali u većinskoj demokraciji riječ je o vrlo jednostranoj podjeli. Središnja vlast nadzire i druge nesredišnje vlasti. „Većinska vlast je stoga unitarna i centralizirana.“<sup>8</sup> U svom djelu *Modeli demokracije* Lijphart razmatra primarna i sekundarna obilježja federalizma. Ako uzmemo za primjer Švicarsku ili Belgiju, zemlje na koje se često pozivaju u BiH, onda u Švicarskoj decentralizirane jedinice nazivamo kantonima, a u Belgiji regijama. Sve te jedinice decentralizirane vlasti imaju jednaku važnost, a nije riječ o nekoj devoluciji (prenošenju) vlasti. I Švicarska i Belgija (nakon 1993.) federalne su i decentralizirane.<sup>9</sup> Za njega su Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Italija unitarne i centralizirane zemlje. Španjolska je zemlja koju je najteže klasificirati, smatra Lijphart, jer je dala široku autonomiju regijama Kataloniji, Baskiji i Galiciji. U pluralnim državama, kakva je i BiH, federalizam obavlja posebnu funkciju

<sup>6</sup> Usp. isto, str. 147. - 154.

<sup>7</sup> Isto, str. 161.

<sup>8</sup> Isto.

<sup>9</sup> Usp. isto, str. 165.

davanja autonomije etničkim manjinama. Bosna i Hercegovina je multinacionalna i multietnička zemlja, a svaki nacionalni segment ima svoja obilježja, kulture, vjere i povijesti. Proučavajući stupnjeve razvoja federalizma u 36 demokracija od 1945. do 2010. Lijphart zaključuje da su „dvostruko brojnije unitarne od federalnih država, te da su razlike između federalnih i unitarnih, centraliziranih od decentraliziranih sustava usko povezane“<sup>10</sup>. Autor dalje navodi da teoretičari federalizma ističu i sekundarna obilježja. Npr., „dvodomno zakonodavno tijelo sa snažnim saveznom domom, koji predstavlja sastavne regije, pisani ustav koji je treba mijenjati i dopunjavati te vrhovni ili poseban ustavni sud koji može štititi ustav pomoću svoje ovlasti, da sudski nadzire ustavnost“<sup>11</sup>. Lijphart smatra da se federalizam primjenjuje u dvjema vrstama zemalja, u „pluralnim društvima i velikim zemljama“<sup>12</sup>. U Bosni i Hercegovini, koja je pluralno društvo, postoji dvodomni Parlament, od čega je Zastupnički dom sastavljen od predstavnika pojedinih naroda i manjina, a Dom naroda štiti vitalne nacionalne interese triju konstitutivnih naroda, bez mogućnosti preglasavanja.

Postoje tri načela federalizma: supremacija, autonomija i participacija. *Načelo supremacije* znači nadređenost federalnoga prava nad pravom federalnih jedinica, što znači da i savezna federalna država i njezine federalne jedinice imaju vlastite ustave. Supremacija označava i teritorijalnu cjelovitost federalne države. *Načelo autonomije* podrazumijeva da federalne jedinice imaju velik stupanj samostalnosti, koja se manifestira tako što savezni ustav određuje vlastite nadležnosti federalnih jedinica. Federalne jedinice imaju vlastitu zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Različito zastupanje federalnih jedinica u vlasti federacije nazivamo *načelom participacije*. To je jedna od bitnih razlika u odnosu na unitarnu državu. Miljko ističe da bez obzira na koji je način izvršena raspodjela nadležnosti u jednoj federaciji, ni savezni organi ni organi federalnih jedinica nisu subordinirani jedni drugima. Karakteristika ovoga načela je da savezna tijela i organi federalnih jedinica nisu subordinirani.<sup>13</sup>

Nasuprot federalizmu unitarizam je takva politička ideologija koja zastupa jedinstvo neke države bez obzira na razlike koje vladaju unutar nje. Shodno ovome za unitarnu državu možemo reći da je ustavno uređena tako da središnja vlast upravlja u svim društvenim sferama, jednostavno rečeno unitarna država može prenijeti ovlasti na niže razine, ali ih može i opozvati. „Većina je država unitarna, što znači da je suverenost isključivo u rukama središnje vlasti“<sup>14</sup>, ističu Hague i Harrop. Autori dalje objašnjavaju da nacionalna vlast može ukinuti niže razine vlasti. Sve se radi uz odobravanje središnje vlasti. Također, unitarni okvir nije uvijek dogovorena tvorevina

<sup>10</sup> Isto, str. 164.

<sup>11</sup> Isto, str. 163.

<sup>12</sup> Isto, str. 168.

<sup>13</sup> Usp. Zvonko MILJKO, *Ustavno uređenje BiH*, Zagreb, 2006., str. 196. – 200.

<sup>14</sup> R. HAGUE – M. HARROP, *n. dj.*, str. 251.

(Britanija, Francuska, Japan). Primjeri unitarnih vlada u manjim demokracijama su u Latinskoj Americi i Skandinaviji. U većini takvih država, ističu autori, zakonodavno tijelo ima samo jedan dom. Međutim, unitarna vlast često funkcionira decentralizirano.<sup>15</sup> Autori ističu da možemo razlikovati tri načina na koja unitarne države mogu disperzirati vlast: „dekoncentracija, decentralizacija i devolucija“<sup>16</sup>. „Dekoncentracija, smanjuju se troškovi i središnjim uredima se omogućuje da se više bave kreiranjem politike, decentralizacija omogućuje disperziju vlasti, a devolucija kada središnja vlast nižim razinama da autonomiju odlučivanja.“<sup>17</sup> „Pitanje uređenja BiH kao unitarne države, u današnjim poslijedaytonskim okolnostima, jednostavno nije moguće, jer nacionalni segmenti imaju različito viđenje budućnosti ove zemlje. Naime, Srbi se zalažu isključivo za neovisnu Republiku Srpsku, Bošnjaci za unitarnu građansku državu, a Hrvati, koji su prije govorili o trećem entitetu sada zagovaraju tri federalne jedinice i Sarajevo kao samostalnu jedinicu. Od stvaranja Republike Srpske, 9. siječanj 1992. do danas, sve političke elite u ovom entitetu, i vlast i oporba, zastupaju jedinstven stav da je „Republika Srpska“ trajna kategorija. To najbolje ilustrira odluka Ustavno suda BiH, kojom se 9. siječanj Dan RS-a proglašava neustavnim jer vrijeđa osjećaje Bošnjaka i Hrvata. Odluka Ustavno suda u ovom entitetu nije prihvaćena i uopće se ne provodi. Nasuprot tomu, prijeti se referendumom o povjerenju pravosuđu u BiH. Za bošnjačke političke elite Republika Srpska treba nestati, a zaboravlja se da je nastala kao ustavna kategorija. Postoji stalna tenzija na relaciji Sarajevo – Banja Luka. S obzirom na to da su Bošnjaci gotovo četiri puta brojniji u Federaciji, postoji stalno preglašavanje Hrvata, koji uopće ne mogu ostvariti svoja Ustavom zajamčena prava.

## 1. Poslijedaytonska Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina je država koja je stvorena Općim okvirnim mirovnim sporazumom iz Dayton. Po daytonskom Ustavu BiH je asimetrična federacija s nekim elementima konfederacije, sastavljena od dvaju entiteta, od Republike Srpske i Federacije BiH, dok je Distrikt Brčko stvoren 2000. g. i stavljen je pod upravu međunarodne zajednice. Aneks 4 Ustava Bosne i Hercegovine kaže da postoje tri kategorije nadležnosti: nadležnost institucija Bosne i Hercegovine, nadležnost entiteta i dodatne nadležnosti. Načelo ustavnosti zahtijeva da se zakoni u Bosni i Hercegovini donose u skladu s razdiobom ovlasti, kako je to utvrđeno Ustavom.

<sup>15</sup> Lokalne vlasti u Skandinaviji provode nacionalne socijalne programe. Usp. *isto*, str. 251.

<sup>16</sup> *Isto*, str. 251. Dobar primjer dekoncentracije je SAD gdje gotovo 90 % federalnih državnih službenika radi izvan Washingtona; dobar primjer decentralizacije je Skandinavija, a devolucije pokrajinske vlade u Francuskoj, Italiji i Španjolskoj.

<sup>17</sup> *Isto*, str. 253.

Specifičnost federalizma u Bosni i Hercegovini ogleda se u njezinu kompliciranu i nekonzistentnu ustavnome rješenju. Država sastavljena od triju konstitutivnih suverenih naroda i 17 nacionalnih manjina nakon raspada Jugoslavije doživljava najprije ratnu, a zatim i poslijeratnu preobrazbu uz pomoć međunarodne zajednice. Mirovni planovi EZ-a, odnosno EU-a, Cutilierov, Vance-Owenov i Owen-Stoltenbergov<sup>18</sup>, nudili su rješenje za Bosnu i Hercegovinu kao složenu federalnu državu, ali su i propadali jer su Bošnjaci htjeli unitarnu državu, a Srbima federalizam nije omogućavao pravo na samoodređenje do odcjepljenja. Jedini zagovornik federalizma bila je hrvatska strana što se vidi iz ponuđenih mirovnih rješenja.

<sup>18</sup> Cutileirov mirovni plan iz 1992. potpisale su sve tri nacionalne stranke, SDA, HDZ i SDS, ali su ga predsjednik SDA-a i predsjedatelj Predsjedništva BiH Alija Izetbegović ubrzo odbacili. Plan 3 predviđao je da se BiH sastoji od triju konstitutivnih jedinica zasnovanih na nacionalnom ključu. Svaka konstitutivna jedinica bila bi sastavljena od općina s većinskim stanovništvom. Tako bi Muslimanima pripalo 44 % teritorija BiH, Srbima 44 %, a Hrvatima 12 % teritorija BiH. Svaka nacionalna jedinica zalagala bi se za poštovanje ljudskih prava i zaštitu nacionalnih manjina. Plan su potpisali Alija Izetbegović, Radovan Karadžić i Mate Boban. Cutilierov plan ponudio je dva značajna dokumenta: europski prijedlog ustavnih načela iz Bruxellesa, koji su potpisali SDA i HDZ, a naknadno ga je odbio SDS. Drugi je dokument izjava o načelima za ustavno uređenje BiH koju su prihvatile sve tri strane. Prema prvom dokumentu BiH je država sastavljena od više konstitutivnih jedinica, a po drugom država sastavljena od triju konstitutivnih jedinica. Vance-Owenov plan ponudio je rješenje da BiH bude sastavljena od deset federalnih jedinica bez nacionalnih obilježja. U postotcima Srbi su dobili 42 % teritorija BiH, Muslimani 28,8 % i Hrvati 24,5 % teritorija dok bi Sarajevo bilo kao posebna provincija s 3,5 % teritorija. Središnja vlast u Sarajevu bavila bi se vanjskom politikom, obranom i međunarodnom trgovinom. Predstavnici provincija ušli bi u središnju vlast, a bavili bi se pitanjima infrastrukture, željeznica, središnje banke. Provincije bi imale ovlasti u oblasti obrazovanja, RTV sustava, kulture, zdravstva i policije. Skupština BiH sastojala bi se od dvaju domova, od Zastupničkog i Doma naroda dok bi buduće Predsjedništvo BiH činili guverneri provincija. Muslimanska strana nije bila zadovoljna jer je u odnosu na Cutilierov plan izgubila gradove Mostar, Stolac, Konjic, Jablanicu i više gradova u Središnjoj Bosni. Planom nisu bili zadovoljni ni Srbi koji su na skupštini na Palama, krajem 1992., odlučili da više ne idu na pregovore. Planom su ponuđeni dokumenti, Sporazum o BiH i Sporazum o miru u BiH, Mape provincija i Sporazum o prijelaznim rješenjima. Mate Boban potpisao je sva tri dokumenta, Radovan Karadžić ustavni i mirovni prijedlog, a Alija Izetbegović ustavna načela. Owen-Stoltenbergov plan je pregovarače stavio pred svršen čin ili da uzmu ono što im se nudi, ili da ostanu bez ničega. Plan je ponudio rješenje unije triju republika, odnosno labave federacije. Muslimani su pod prisilom prihvatili plan dok su Srbi i Hrvati isti pozdravili. Plan je u stvari predstavljao konfederalno uređenje BiH. Planom je predviđeno da muslimanska republika dobije luku kod Čapljine. Ponuđen je i sporazum Republike Hrvatske i BiH o tranzitnoj trgovini te sporazum između Republike Hrvatske i saveza republika BiH o zajedničkom pristupu Jadranu. Na saboru muslimanskih intelektualaca, održanu 1993. u Sarajevu, na kojem je sudjelovalo oko 350 intelektualaca, jednoglasno je odbačen Owen-Stoltenbergov plan. Planom su bili najzadovoljniji i Srbi, kojima je osiguravao 53 % teritorija BiH. Plan je ponudio korištenje luke Ploče na 99 godina za muslimansku stranu. Predviđeno je zajedničko predsjedništvo, vrhovni i ustavni sud, parlament, ministarsko vijeće i sud za ljudska prava. Gotovo sve najvažnije institucije u BiH zasnivale bi se na paritetnoj osnovi. Svaka republika imala bi vlastite institucije, ustav, državljanstvo, izvršnu i sudsku vlast. Pravo na samoodređenje bilo je uvjetovano pristankom drugih dviju republika. Plan je išao na štetu Republike Hrvatske pa nije bio prihvatljiv za njezinu stranu. Federacija i federalne jedinice trebale su biti nositeljice izvornih ovlasti. Bosni i Hercegovini ponuđen je međunarodni subjektivitet. Federalne jedinice nisu se mogle organizirati na etničkom načelu. Muslimanska strana na kraju je tražila protektorat ako se ne uspostavi mir u BiH. Rat se nastavljao nesmanjenom žestinom dok su trajali pregovori, a muslimanska je strana priželjkivala napade NATO-a. Plan nije u potpunosti propao jer su neki dijelovi iz oblasti ustavno-pravnih i teritorijalnih rješenja bili temelj sljedećim mirovnim pregovorima.

Samom činjenicom da su najbrojniji narod u BiH, bošnjačke političke elite<sup>19</sup> često u svojim nastupima propagiraju unitaristički model izgradnje države BiH. Govoreći o federalizmu Hague i Harrop smatraju da „vladanje u svim razvijenim demokracijama obuhvaća nekoliko razina vlasti“<sup>20</sup> pri čemu nijedna razina ne može ukinuti drugu, pogotovo ako je riječ o višenacionalnim multietničkim državama. Oni uzimaju primjer Belgije, koja je 1993. proglašena federacijom triju saveznih jedinica: Valonije, Flandrije i prijestolnice Bruxellesa. Iskustvo Belgije jasno pokazuje da federacija može biti alternativa raspadu. Ekspert za ustavno pravo i bivši sudac Ustavnoga suda BiH Zvonko Miljko ističe: „Ultrakomplicirano ustavno uređenje BiH je takvo upravo zbog nekonzistentnih ustavnih rješenja koja se odnose na njezino državno uređenje, odnosno njenu federalnu strukturu.“<sup>21</sup> Bosna i Hercegovina je u proteklom ratu podijeljena prema etničkom kriteriju, kulturi i vjeri. Politički konsenzus<sup>22</sup> temeljni je preduvjet za izgradnju federalizma u BiH. Bez zajedničkih shvaćanja i voljnih namjera ne može se izgraditi politički konsenzus. Također, ne smije ovladati separatističko raspoloženje kod Srba i Hrvata. Bosna i Hercegovina je međunarodno priznata država i članica UN-a od 1992., a Vijeća Europe od 2000. godine. Belgijsko iskustvo pokazuje da su federacije korisno sredstvo za premošćivanje etničke raznolikosti u podijeljenim društvima. Kymlicka kaže: „U većini multinacionalnih država, nacije koje ih sačinjavaju sklone su zahtijevati neki oblik političke autonomije ili teritorijalne nadležnosti kako bi osigurale pun i slobodan razvoj svojih kultura i najveću korist za svoj narod.“<sup>23</sup> Bosna i Hercegovina je podijeljeno društvo u kojemu svaki od triju konstitutivnih naroda ima različitu viziju budućnosti države: Srbi priželjkuju neovisnu Republiku Srpsku, Bošnjaci centraliziranu unitarnu državu, jedan čovjek jedan glas, dok su Hrvati prije razmišljali o trećem entitetu, a danas uopće ne govore o tome zalažući se za federalnu državu BiH. U BiH je svaki konstitutivni narod usko povezan sa svojim vjerskim identitetom i vjeroispovijest često određuje i političke poteze. „Vjerski identiteti proizilaze iz sfera komunikacije i socijalizacije. Vjerske zajednice su tijesno povezane s etničkim identitetima“<sup>24</sup>, konstatira Smith i definira da je nacija „imenovana ljudska populacija sa zajedničkim povijesnim teritorijem, zajedničkim mitovima i povijesnim sjećanjima, zajedničkom masovnom i javnom kulturom, zajedničkom ekonomijom i zajedničkim zakonskim pravima i dužnostima

<sup>19</sup> Vidi Bakir IZETBEGOVIĆ, „Nude nam tamo nekakvu Rezoluciju o federalizmu (EU)“, *Centralni dnevnik, Face to face*, Sarajevo, 2015.; Fahrudin RADONČIĆ „Nije problem Dodikov i Čovićev separatizam već Izetbegovićev unitarizam“, *Slobodna Bosna*, Sarajevo, 17. IV. 2015.

<sup>20</sup> R. HAGUE – M. HARROP, *n. dj.*, str. 243.

<sup>21</sup> Z. MILJKO, *n. dj.*, str. 200.

<sup>22</sup> Usp. Manfred HÄTTICH, *Temeljni pojmovi političke znanosti*, Osijek – Zagreb – Split, 1996., str. 79.

<sup>23</sup> Will KYMLICKA, *Multikulturalno građanstvo*, Zagreb, 2003., str. 42. – 43.

<sup>24</sup> Anthony D. SMITH, *National Identity*, London, 1998., str. 19.

svih pripadnika.<sup>25</sup> Država BiH je subjekt međunarodnih odnosa, a njezine eventualne federalne jedinice mogu sklapati sporazume uz odobrenje države BiH, odnosno njezinog ustava. Naravno, za to je potreban politički konsenzus koji, kaže Hättlich, označavamo „kao stanje zajedničkih shvaćanja i voljnih namjera koji su konstitutivni za svaku političku jedinicu“<sup>26</sup>. Ako analiziramo i istražimo *Rezoluciju Europskoga parlamenta* koja se zalaže za federalizam u Bosni Hercegovini te modalitete budućega ustroja države, onda pozitivne činjenice nadmašuju negativne. U bošnjačkim političkim, znanstvenim i drugim krugovima od raspada Jugoslavije neprestano postoji razmišljanje o „temeljnom narodu“ koji polaže pravo na državu BiH. Posljedice toga su stalna majorizacija Hrvata, izbor hrvatskoga člana Predsjedništva BiH mimo volje Hrvata i mnoga druga preglasavanja.

To najbolje ilustrira referendumsko pitanje iz 1992. godine (hrvatska varijanta): „Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu kao državnu zajednicu konstitutivnih i suverenih naroda; hrvatskog, muslimanskog i srpskog naroda u njihovim nacionalnim područjima (županijama)?“ Muslimanska varijanta je glasila: „Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu kao državu ravnopravnih građana, naroda BiH: Muslimana, Srba i Hrvata kao i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive?“ U hrvatskoj formulaciji referendumskoga pitanja nigdje se ne spominje građanska Bosna i Hercegovina jer su se Hrvati već tada odredili prema tome kakvu Bosnu i Hercegovinu žele. Iako nije prihvaćena hrvatska formulacija referendumskoga pitanja, Hrvati su masovno izašli na referendum i glasovali za suverenu i neovisnu Bosnu i Hercegovinu. Za ovakvu Bosnu i Hercegovinu glasovali su i Muslimani i dobar dio Srba koji se nije slagao s politikom Radovana Karadžića. Zajednički nazivnik bio je, kako reče Džaja, „izlazak iz Jugoslavije“<sup>27</sup>. Zanimljivo je da je prešućena činjenica da su Hrvati izašli 100 % na referendum i glasovali za neovisnu BiH. Bošnjački intelektualci koji se zalažu za unitarnu građansku Bosnu i Hercegovinu govoreći o „Bosni kao zemlji bosanskih ljudi i to ne treba dokazivati. Bosanstvu je za razliku od srpstva i hrvatstva imanentna tolerancija u suživotu s drugim i drukčijim...“<sup>28</sup> ili „Bošnjaci Muslimani kao najbrojniji narod u Bosni i Hercegovini trebali bi imati više prava u političkim institucijama“<sup>29</sup>. Ili, pak, „Izvorna građa pokazuje da je u srednjem vijeku Bosnu naseljavao bosanski narod zvani Bošnjaci. Doseljavanje Srba i Hrvata na bosanskohercegovački prostor uslijedilo je tek u vrijeme turske okupacije Bosne.“<sup>30</sup>

<sup>25</sup> Isto, str. 30.

<sup>26</sup> M. HÄTTICH, *n. dj.*, str. 79.

<sup>27</sup> Srećko M. DŽAJA, *Politička realnost jugoslavenstva*, Sarajevo – Zagreb, 2004., str. 248.

<sup>28</sup> Omer IBRAHIMAGIĆ, *Bosanski identitet i suverenitet*, Sarajevo, 2012., str. 19. – 20.

<sup>29</sup> Govor Reis ul-uleme Mustafe ef. Cerića na skupu u Sarajevu.

<sup>30</sup> Džemaludin ALIĆ – Mustafa ČEMAN, *Devetnaest stoljeća Bosne: historija i kultura Bosne od 6. do 1900. godine*, Sarajevo, 1998.

Ove teze argumentirano pobijaju podatci turskoga povjesničara Omera Luftija Barkana iz njegova djela *Les Deportations*<sup>31</sup>, objavljena 1950. Naime, prema turskim službenim izvorima 30-ih godina 16. st. u tadašnjoj Bosni i Hercegovini bilo je 360 tisuća katolika, 220 tisuća muslimana, a pravoslavaca oko 55 tisuća. Već 1624. stanje se promijenilo i muslimana je bilo 300 tisuća, katolika 100 tisuća i pravoslavaca 50 tisuća. Većina katolika i pravoslavaca ili se iselila iz Bosne i Hercegovine ili su prihvatili islam. U osmanlijskoj okupaciji Bosne i Hercegovine porušene su 464 katoličke crkve.

Prema tumačenjima bošnjačkih intelektualaca bosanskohercegovačke povijesti o „kontinuiranoj tisućugodišnjoj bosanskoj državnosti“ i „temeljnomošnjačkom narodu“ u Bosni i Hercegovini izaziva suprotstavljanje drugih dvaju konstitutivnih naroda: „Činjenica da danas bošnjačka politička elita ima ambicije prisvojiti Bosnu samo za sebe...“<sup>32</sup> U Ustavu Bosne i Hercegovine posvećena je pozornost izgradnji suvremene demokratske države. (Sloboda, tajni i neposredni izbori, podjela vlasti itd.) Analizirajući Ustav Bosne i Hercegovine, Miljko ističe: „Formulacija da je BiH demokratska država koja funkcionira sukladno zakonu znači ustavnu vladavinu i vladavinu prava, iz kojih logičkih proizlazi načelo ustavnosti i zakonitosti, gdje nitko ne može imati više (subjektivnih) prava nego što mu to daje objektivno pravo.“<sup>33</sup> Bosna i Hercegovina, međutim, predstavlja pluralno i podijeljeno društvo i upravo zbog svoje podijeljenosti Miljko smatra da je to njegov konstitucionalni problem, kako oblikovati demokratsku državu u kojoj će biti pomirena dva elementa: i građanski (jedinstvo) i nacionalni (posebnost). Najveći dio bošnjačkih političkih, znanstvenih i drugih elita zalažu se za centraliziranu državu usprkos realnosti da u Bosni i Hercegovini žive još dva konstitutivna naroda i sedamnaest nacionalnih manjina.<sup>34</sup> Bosna i Hercegovina je svim mirovnim planovima dijeljena po nacionalnom ključu. Jedino je Vance-Owenov plan teritorijalno-politički reorganizirao državu na temelju etničkoga sastava iz 1991. godine. Polazeći upravo od zatečenog ratnog stanja i Daytonski je mirovni sporazum ozakonio već učinjenu teritorijalizaciju i institucionalno organiziranje nacionalnih segmenata. Uz isticanje da hotimično zanemarivanje te činjenice može imati pogubne posljedice za budućnost Bosne i Hercegovine o tome govori i Mirjana Kasapović i ujedno argumentirano smatra da su posljedice rata takve da nije moguće više govoriti o centraliziranoj državi.<sup>35</sup> Činjenica je da su se nacionalni segmenti nakon teritorijalizacije politički i društveno organizirali: Srbi u Republici

<sup>31</sup> Vidi Omer Lufti BARKAN, *Les Deportations comme methode de peuplement et de colonisation dans l'Empire Ottoman*, Istanbul, 1950.

<sup>32</sup> Mladen ANČIĆ, *Tko je pogriješio u Bosni*, Osijek – Zagreb – Split, 2001., str. 232.

<sup>33</sup> Z. MILJKO, *n. dj.*, str. 68.

<sup>34</sup> Usp. Mirjana KASAPOVIĆ, *Bosna i Hercegovina: nestabilna država i podijeljeno društvo*, Zagreb, 2005., str. 133.

<sup>35</sup> Politika Stranke demokratske akcije, potpomognuta dijelom znanstvenih krugova (O. Ibrahimagića, Dž. Alića, A. Kujundžića, E. Imamovića i drugih) koriste brojčanu nadmoć Bošnjaka u BiH te propagiraju teoriju

Srpskoj, a Bošnjaci i Hrvati u Federaciji. Činjenica je da je u osmanlijskoj okupaciji BiH stradalo bosansko kraljevstvo, bosansko plemstvo i bosanska crkva, a da je jedino preživjela bosanska franjevačka provincija. Međunarodna krizna skupina u svom izvješću iz 2014. pod naslovom *Budućnost Bosne* odustala je od prijašnjeg stava da BiH treba urediti kao centraliziranu državu. Ističu da BiH treba sada ozbiljna ustavna reforma pri čemu treba favorizirati federalizam. Problem je u Ustavu BiH – Aneksu 4, koji zahtijeva ozbiljne promjene, smatraju u ICG-u, zalažući se za federaciju koja će zadovoljavati sva tri konstitutivna naroda uz poštivanje prava nacionalnih manjina. „Bosanski patrioti i bošnjački narod kao najbrojnija skupina nosi najveću odgovornost za uspjeh zemlje, dodajući da značaj Hrvata nadilazi njihovu malobrojnost. BiH ne može biti reformirana bez njihovog pristanka.“<sup>36</sup> Prema mišljenju Branka Caratana BiH kao nova nezavisna država nacionalno je kompleksnija i gledano u proporciji manje homogena od bivše Federacije iz koje se izdvojila.<sup>37</sup> U Bosni i Hercegovini postoji duboko razilaženje nacionalnih zajednica u gledanjima na vlastitu povijest, a time i na budućnost Bosne i Hercegovine. Takav međusobni odnos nacionalnih segmenata u Bosni i Hercegovini traje već dvadeset godina. Pitanje konsenzusa je pitanje svih pitanja. Posljednji kongres SDA, najjače bošnjačke stranke, donio je neke nove vjetrove, barem deklarativno (biranje člana predsjedništva iz reda hrvatskoga naroda,<sup>38</sup> hrvatsko nacionalno pitanje uopće). Tezama da ne postoji identitet Hrvata i stalnim definiranjem takozvanog nacionalnog pitanja Hrvata otvaraju se područja dubokih međunacionalnih podjela, koje ne vode u bolju bosanskohercegovačku budućnost.

Također, mnogi visoki dužnosnici međunarodne zajednice, šef OEES-a u BiH Robert Barry, visoki predstavnici Wolfgang Petritsch i Pady Ashdown<sup>39</sup>, svojim su nerazumnim odlukama na štetu Hrvata pridonijeli ideji o centraliziranoj državi.

o Bošnjacima kao temeljnom narodu stvarajući time još veće nezadovoljstvo Srba i Hrvata i drugih naroda i narodnosti.

<sup>36</sup> ICG, Međunarodna krizna skupina formirana 1995. koja prati razvoj demokracije u BiH i predlaže rješenja visokom predstavniku u Vijeću za implementaciju Daytonskog mirovnog sporazuma, Izvješće za 2014.

<sup>37</sup> Usp. Branko CARATAN, „Nacionalni fenomen i akomodacija interesa i pretpostavke postkomunističke tranzicije: I dio“, *Politička misao*, Zagreb, god. XXXV., 1998., br. 2., str. 7.

<sup>38</sup> Zahvaljujući upravo glasovima Bošnjaka, Željko Komšić, član SDP-a, dva je puta izabran za člana Predsjedništva BiH iz reda hrvatskoga naroda iako mu hrvatski narod nije dao legitimnost na izborima. Preglasavanje Hrvata bilo je i u slučajevima rješenja medijskoga sustava u BiH u Parlamentu.

<sup>39</sup> Robert Barry je 2000. godine izbornim inženjeringom i promjenom Izbornoga zakona omogućio da zastupnike u Domu naroda, bez obzira na njihovu nacionalnost, mogu birati skupštine županija (kantona) Federacije. Na taj je način institucija Doma naroda, gdje se štite nacionalni interesi, postala beznačajna pa je o predstavnicima Hrvata odlučivao bošnjački narod. Tako je na vlast dovedena Alijansa (SDP i koalicijski partneri). Wolfgang Petritsch je 2002. u Ustav BiH uveo amandmane kojima su Bošnjaci mogli preglasavati Hrvate. (Promjena Washingtonskog sporazuma kako bi se FBiH izjednačila s RS-om, kojom su Hrvati svedeni na nacionalnu manjinu.) Visoki predstavnik Pady Ashdown je 2004. nametnuo Statut grada Mostara gdje su Hrvati većinski narod. To je napravilo velike probleme u gradskoj upravi, u izborima, financijama, zdravstvu i obrazovanju.

## 2. Rezolucija Europskog parlamenta - federalizam u Bosni i Hercegovini

Početkom veljače 2014. Europski je parlament usvojio rezoluciju koja zagovara federalizam i jednakost naroda u BiH. Dakle, Europska se unija zalaže za federalno uređenje BiH osuđujući pritom svaki pokušaj unitarizma i separatizma. Upravo zbog dosad iznesenih stavova bošnjačkih lidera, te u svakodnevnom političkom diskursu, jasno je zašto se ova Rezolucija potpuno ignorira. Rezolucija Europskog parlamenta će, i pored otpora onih koji se zalažu za centralističku državu, imati značajan utjecaj na Europsku komisiju i put BiH prema Europskoj uniji. Unitaristički usmjereni bošnjački lideri odredili su se da uopće ne govore o ovoj rezoluciji jer su je inicirali hrvatski parlamentarci. Rezolucija govori i o uspostavi RTV kanala na svima trima službenim jezicima, kao i ravnopravnost u obrazovnom sustavu. Zanimljivo je da javni servisi u BiH, državni i federalni, svakodnevno osuđuju nalog Vijeća ministara resornom ministarstvu da se traži moguć ustroj RTV BiH, tako i da Hrvati imaju mogućnost da na posebnom kanalu izražavaju svoj jezik. Uporno se brani teza da će javni servis propasti te da Hrvati ne mogu financirati RTV. Prvoga lipnja stupio je na snagu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, kao prvi korak BiH na europskome putu. Od vlasti BiH očekuje se provedba preuzetih obveza i ispunjavanje europskih kriterija. Još od referendum za neovisnu i suverenu Bosnu i Hercegovinu u nekim znanstvenim i političkim krugovima Bošnjaka pokušava se sustavno negirati postojanje Hrvata i Srba u Bosni i Hercegovini. Današnja Bosna i Hercegovina je multietnička država s trima konstitutivnima narodima i 17 nacionalnih manjina. „Daytonski Ustav sadržava načela koja tvore suvremenu demokratsku državu konstitucionalizirajući niz načela i institucija demokratske države ustavnog tipa (slobodne, tajne i neposredne izbore, izbornost i smjenjivost nositelja državne vlasti, podjelu vlasti, postojanje slobode govora i slobode medija.“<sup>40</sup> Demokratski izabrane strukture vlasti u BiH trebale bi ostvarivati mirne odnose unutar pluralističkog društva, ističe Miljko i dodaje da se pojavljuje suprotan problem. Naime, ako je BiH demokratska država, onda ona mora poštivati ustavnost i zakonitost koja će osigurati jednakopravnost svim segmentima. Međutim, BiH je pluralno i duboko podijeljeno društvo. Miljko smatra da je temeljni konstitucionalni problem kako oblikovati demokratsku državu u kojoj će biti pomireni i građanski element (jedinstvo) i nacionalni (posebnost).<sup>41</sup>

„Nasuprot većinske demokracije, konsocijacijska demokracija uključuje elemente kojima se korigira jednostranost većinskog odlučivanja u podijeljenom društvu. Takvi elementi su federalizam, podjela vlasti, dvodomni parlament, razmjerno

<sup>40</sup> Z. MILJKO, *n. dj.*, str. 77.

<sup>41</sup> Usp. *isto*, str. 78.

predstavništvo.<sup>42</sup> U BiH nijedan od triju nacionalnih segmenata nema nadmoćnost u odnosu na druga dva. Unutarnja lojalnost prema državi i njezinoj cjelovitosti je različita (Srbi ne priznaju BiH). Ako federalizam ispravlja temeljni postulat multinacionalne države, „jedan čovjek, jedan glas“ sigurno ne će naići na plodno tlo kod unitarističkih krugova u BiH. Naravno, to, s druge strane, ne prihvaćaju ni Srbi ni Hrvati. Bosanskohercegovački federalizam je stvaran tijekom rata te neposredno nakon njega daytonskim Ustavom. Povijesne činjenice govore da je BiH u okviru SFRJ bila jedna od šest federalnih jedinica te je raspadom Jugoslavije trebala zadržati zatečen unutarnji ustroj države u federalni. U takvim uvjetima pojavljuje se etnički nacionalizam o kome Horowitz kaže: „Dobro je poznato manipuliranje etničkom mržnjom bivših komunista Srbije, Hrvatske i BiH kako bi podržali etnički isključive režime i autoritativne tendencije.“<sup>43</sup> O tome govori i Relly: „Ponavljanje demokracije u pluralnim društvima, osobito u konfliktnim multietničkim državama poput bivše Jugoslavije, je brza pojava nacionalnih stranki koje dobivaju podršku isključivo jedne etničke skupine ili regije i koje se često zalažu za realizaciju separatističkih programa.“<sup>44</sup> Ta je tendencija ostala do danas iako u dosta manjoj mjeri. Devolucija BiH iz unitarne u federalnu državu<sup>45</sup> teče jer ne postoje federalne jedinice. Formiranje federalnih jedinica, konkretno Republike Srpske i Federacije, došlo je nasiljem, ratom. Svaki mirovni plan EU-a (Cutilierov, Vance-Owenov i Owen-Stoltebergov) dijelio je BiH i izazvao još veće sukobe. Srbi su stalno zagovarali konfederalnu BiH što bi rezultiralo njezinim nestankom. Prisjetimo se Washingtonskog sporazuma iz 1994. koji je, između ostaloga, ponudio i konfederalni sporazum između Republike Hrvatske i Federacije, koja je uspostavljena Washingtonskim sporazumom, a koji nikada nije zaživio. Srbi nisu sudjelovali u pregovorima u Washingtonu, ali im je ostavljena mogućnost pridruživanja. Međutim, prije Daytonskog mirovnog sporazuma Rusija se uključila u pregovore u okviru Kontaktne skupine te utjecala na ponuđen zemljovid: 58 % Federacije i 42 % Republike Srpske i osam županija. Daytonskim sporazumom, Aneks 4, BiH je postala Federacija: Republika Srpska 49 % i Federacija 51 %, odnosno deset županija. BiH je u Daytonu izgubila atribut republika, koji je dodijeljen Republici Srpskoj. Na drugoj strani Federacija, koju čine Bošnjaci i Hrvati kao konstitutivni narodi i ostali građani, sastoji se od deset kantona, od koji su s hrvatskom većinom Posavska, Hercegovačko-neretvanska, Zapadno-hercegovačka i Hercegbosanska županija. Bošnjaci su većinski u Unsko-sanskoj županiji, Tuzlanskoj, Zeničko-dobojskoj, Bosansko-podrinjskoj, Sarajevs-

<sup>42</sup> Isto.

<sup>43</sup> Donald HOROWITZ, „The Challenge of Ethnic Conflict: democracy in divided societies“, *Journal of Democracy*, god. IV., 1993., br. 4., str. 19.

<sup>44</sup> Benjamin RELLY, *Democracy in divided societies*, Cambridge, 1993., str. 9.

<sup>45</sup> Usp. Z. MILJKO, n. dj., str. 201.

koj i u županiji Središnja Bosna. Hercegovačko-neretvanska županija te Središnja Bosna specifične su mješovite županije s glavnim gradovima Mostarem i Travnikom. Ova su se dva grada trebala ustrojiti jednako, međutim, naglasak je stavljen samo na Mostar koji je neopravdano postao „grad slučaj“. Travnik se uopće nije ustrojjavao kao Mostar. Međunarodna zajednica nije dopustila da županije s većinskim hrvatskim stanovništvom nose nacionalne predznake, za što su se Hrvati zalagali. Washingtonskim sporazumom namjeravalo se kantonizirati Republiku Srpsku, što nije uspjelo jer Srbi nisu sudjelovali u sporazumu. To su činjenice koje ukazuju da daytonski Ustav onemogućava da se BiH izgradi kao samostalna neovisna država po ugledu na zapadnoeuropske civilizacije. Također, ona ne će postati suverena dok je ovdje nazočna međunarodna zajednica.

Uvriježeno je razmišljanje da Srbi i Hrvati razgrađuju Bosnu i Hercegovinu. Federalnim bi se ustrojem u Bosni Hercegovini mogla osigurati dobra suradnja nacionalnih segmenata jer su realnost. Pitanje kompromisa u ovoj je državi teško pitanje, ali to nije razlog da se Rezolucija Europskog parlamenta ne želi spomenuti, a da i ne govorimo analizirati. Njima u prilog ide činjenica da je i kod srpskog i hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, kod nekih političkih vođa, bio stav da BiH treba podijeliti. Međutim, ako danas hrvatski politički lideri i većina Hrvata Bosnu i Hercegovinu smatraju svojom domovinom, onda to treba uvažavati. Predsjednik Hrvatskog narodnog sabora Božo Ljubić u travnju 2014. uputio je inicijativu Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine BiH da se raspravlja o Rezoluciji Europskog parlamenta o federalnom modelu uređenja BiH. Međutim, zastupnici državnog parlamenta, uglavnom Bošnjaci (18), odbacili su ovu inicijativu iako ju je, prema Ljubićevim riječima, poduprlo i više zastupnika iz reda srpskoga naroda. Tadašnji ministar vanjskih poslova BiH Zlatko Lagumdžija je na konferenciji za medije u Sarajevu<sup>46</sup> izjavio da je rezolucija usvojena jednim glasom više, i to desničara. Pri tome je istakao da će prije odustati od EU nego prihvatiti Rezoluciju europskog parlamenta. Jednako kao i bošnjački političari ni mediji koji su pod kontrolom Bošnjaka uopće nisu i ne govore o Rezoluciji Europskog parlamenta. Bošnjački mediji namjerno prešućuju Rezoluciju, pa i Javni servis RTVBH i FRTV.<sup>47</sup> Situacija kod srpskog nacionalnog korpusa je nešto drukčija. Aktualni predsjednik Republike Srpske i Vlada RS-a ne uvažavaju

<sup>46</sup> Tiskovna konferencija Zlatka Lagumdžije, Sarajevo, 8. II. 2014.

<sup>47</sup> Mediji u BiH, oni pod kontrolom Bošnjaka gdje spadaju i javni servisi RTV BiH i FRTV o Rezoluciji su izvijestili tek kada je objavljena da bi pod utjecajem, u prvom redu političkih i vjerskih elita, o istoj potpuno zašutjeli. Mediji u RS-u, RTV RS-a i Nezavisne novine o Rezoluciji su govorili nešto više, ali su naglasak stavljali na Federaciju, a da se ne dira u Republiku Srpsku. Jedini koji o Rezoluciji europskih parlamentaraca informiraju javnost su mediji pod kontrolom Hrvata i mediji u Republici Hrvatskoj.

državu Bosnu i Hercegovinu, ali dobar dio drugih oporbenih političara ovu državu smatra svojom domovinom.<sup>48</sup>

Aneksom 4 Daytonskog mirovnog sporazuma Bosna i Hercegovina je ustrojena kao asimetrična federacija koju čine tri konstitutivna naroda: Bošnjaci, Srbi i Hrvati, sedamnaest nacionalnih manjina i ostali građani. Sastoji se od dvaju entiteta, Republike Srpske i Federacije, od kojih je prva unitarna, a druga federalnoga ustroja. Federacija se sastoji od deset županija, odnosno kantona. Distrikt Brčko stvoren je 2000. godine kao samostalna administrativna jedinica pod upravom međunarodne zajednice i ta uprava je trajala do 2012. Podjela vlasti i dužnosti učinjena je na razini države BiH, entiteta, županija i Distrikta Brčko. Na razini države, entiteta i županija postoji i zakonodavna, izvršna i sudska vlast. RS i Federacija kao entiteti imaju svoju odgovornost i vlast koja nije u nadležnosti i odgovornosti Ustava BiH, ali uz poštivanje saveznih institucija. Također, županije imaju svoj parlament, vladu i pravosuđe, ali i zajedničke nadležnosti s Federacijom. U nadležnosti županija su policija, obrazovanje, ekologija, socijalna politika, RTV sustav.<sup>49</sup> Na razini Federacije postoji Zastupnički dom i Dom naroda, od kojih prvi predstavlja sve državljane Federacije, a drugi dva konstitutivna naroda Bošnjake i Hrvate.<sup>50</sup> U Republici Srpskoj postoji predsjednik RS-a, Vlada te Narodna skupština sastavljena od Poslaničkog doma i Vijeća naroda. Kao zasebna jedinica funkcionira Distrikt Brčko, koji ima svoju Vladu i Skupštinu. Dakle, Aneksom 4 Daytonskog mirovnog sporazuma BiH je ustrojena kao federacija.

Glavno obilježje federalizma je podijeljena suverenost dok u unitarizmu prevladava centralistička suverenost. Pretpostavimo da se država Bosna i Hercegovina uredi unitaristički, međutim, postavlja se pitanje može li ona biti homogena država ili će se stalno pojavljivati etno problemi i nezadovoljstvo. Prema sadašnjim okolnostima teško je povjerovati u mogućnost homogene centralističke države. Demokracija u Bosni i Hercegovini još nije toliko zrela da možemo govoriti o decentralizaciji unitarne države ili o davanju autonomije nižim razinama. Regionalizacija karakteristična za više europskih država prema današnjoj situaciji nije moguća u Bosni i Hercegovini. Također, treća razina vlasti prema bosanskohercegovačkim prilikama onemogućena

<sup>48</sup> Predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik uopće ne poštuje i ne priznaje državu BiH te koristi svaku priliku u javnosti kako bi to istaknuo. Najdrastičniji su primjeri nepoštivanja odluke Ustavnog suda BiH kojom se 9. siječanj Dan RS-a proglašava neustavnim. Prema mišljenju Ustavnog suda proglašenje Dana RS-a je bio uvod u rat. Osim Dodika isto mišljenje ima i Vlada RS-a, predsjednica vlade Željka Cvijanović. Svaka odluka Ustavnog suda BiH koja bi išla u pravcu poništavanja Dana RS predstavljala bi političku a ne pravnu odluku Ustavnog suda BiH i ne bi bila provediva u RS. Dodig, koji je zatražio i ukidanje Suda BiH, prijeti Referendumom te potpunim raskidom suradnje RS-a s BiH. Na drugoj strani imamo političare iz Republike Srpske (Ivanić, Šarović, Mektić, Čavić, Bosić i drugi) koji obnašaju dužnosti u institucijama BiH (Savez za promjene), koji kritiziraju Dodika i upozoravaju na veliki kriminal i korupciju u RS-u.

<sup>49</sup> Usp. Z. MILJKO, *n. dj.*, str. 208.

<sup>50</sup> Usp. *isto*, str. 213. – 214.

je raznim zakonskim uredbama. Kada je riječ o gospodarskom razvoju, Bosna i Hercegovina je u komunističkoj Jugoslaviji prema ekonomskom razvoju bila u zlatnoj sredini između šest republika i dviju autonomnih pokrajina. Međutim, zbog njezine multietničnosti i heterogenosti raspad Jugoslavije ostavio je najteže posljedice upravo na Bosni i Hercegovini. Tranzicija od komunističke zemlje do demokratske i suverene države zahtijeva brojne reforme i izgradnju pravne države koja će osiguravati jednaka prava i konstitutivnim narodima i nacionalnim manjinama. Kymlicka ističe: „Do stvaranja multinacionalne države može doći dobrovoljno, kada se različite kulture slože da stvore Federaciju u svoju uzajamnu korist.“<sup>51</sup> U liberalnoj teoriji manjinskih prava isti autor ističe: „Nacionalne manjine se žele održati kao posebna društva uz bok većinske kulture, te zahtijevaju razne oblike autonomije ili samouprave kako bi se osigurale da će opstati kao posebna društva.“<sup>52</sup> Problem je što u ovoj državi nije riješeno nacionalno pitanje, a daytonski je Ustav napravio nefunkcionalnu državu. Upravo je „jedan od mehanizama priznavanja prava na samoupravu federalizam, koji dijeli ovlasti između središnje vlasti i regionalnih pojedinca (provincija, država, kantona-županija)“<sup>53</sup>.

Kada govori o naciji, Anderson smatra da je to „zamišljena politička zajednica, i to zamišljena kao inheretno ograničena i suverena. Zamišljena što pripadnici čak i najmanje nacije neće upoznati većinu drugih pripadnika, pa čak ni čuti o njima“<sup>54</sup>. Pitanje probuđenog nacionalizma u BiH je primarno. Sva pitanja, politička, ekonomska, kulturna i druga vežu se za opstojnost svoje nacije. „Realnost je prilično jednostavna: dugo poricani kraj ere nacionalizma nije uopće na vidiku, štoviše bavljenje nacijom (Nationess) je ponajviše priznata vrijednost u političkom životu našeg doba“<sup>55</sup>, ističe Anderson. „Nacionalizam je taj koji stvara nacije, a ne obratno...“, odnosno, „kulture za koje tvrdi da ih brani i ponovno oživljuje često su njegove vlastite izmišljotine, ili su izmijenjene do neprepoznatljivosti“<sup>56</sup>, smatra Gellner. Njegove teze primijenjene na BiH možemo promatrati u kontekstu nacionalne ugroženosti i viktimizma od drugih nacija. Nacionalno pitanje je ispred svega. „U tim uvjetima ljudi žele biti politički ujedinjeni sa svima onima, koji dijele njihovu kulturu.“<sup>57</sup> „Nacije su poput država, mogućnost, a ne sveopća nužnost. Nacije mogu biti definirane samo pomoću razdoblja nacionalizma, a ne obrnuto, kako bi se moglo očekivati.“<sup>58</sup> Istraživanje nacije i nacionalizma kroz povijest se mijenjalo. Wehler smatra da su

<sup>51</sup> W. KYMLICKA, *n. dj.*, str. 20.

<sup>52</sup> *Isto*, str. 19.

<sup>53</sup> *Isto*, str. 43.

<sup>54</sup> Benedict ANDERSON, *Nacija: zamišljena zajednica*, Beograd, 1998., str. 20. – 25.

<sup>55</sup> *Isto*, str. 14. – 15.

<sup>56</sup> Ernest GELLNER, *Nacije i nacionalizam*, Zagreb, 1998., str. 75. – 76.

<sup>57</sup> *Isto*, str. 75.

<sup>58</sup> *Isto*, str. 26.

stariji istraživači nacionalizma „pretpostavljali da svaka nacija posjeduje pravo na svoju državu. Nove nacije mogu sebi da je izbore, a stare nacije koje su neko vrijeme egzistirale bez države, moraju ponovno da je steknu.“<sup>59</sup> Uz naznaku da su nacije i nacionalizam sastavni dio prirode modernoga svijeta i revolucija modernosti, Smith ističe da je „paradigma nacionalizma bila odnedavno prihvaćena kao paradigma modernizma“. „Nacije nisu drevne i iskonske razmjerno su nove.“<sup>60</sup> Za moderniste nacije su moderne tvorevine dok su za perenijaliste trajne pojave, koje se uvijek iznova javljaju u svim razdobljima. Smith smatra da su sastavne komponente zapadnog modela nacije „...povijesna tvorevina, pravno-politička jednakost njenih pripadnika i zajednička građanska kultura i ideologija“<sup>61</sup>. Čuveni njemački sociolog Max Weber kaže da je „nacija je zajednica, osjećaj koji se primjereno očituje u vlastitoj državi. Nacija je zajednica koja teži tvorbi vlastite države“<sup>62</sup>. Pluralno društvo, kakvo je u BiH, zahtijeva takav model unutarnjega ustroja države koji će zadovoljavati potrebe triju konstitutivnih naroda, 17 nacionalnih manjina i ostalih građana.

U svom članku „Federalizam (federacija) kao metoda reguliranja etničkih sukoba“ John McGarry između ostaloga kaže:

Konsocijativne prakse, posebice na razini federalne vlade, su po mojem mišljenju nužne za uspjeh višenacionalnog federalizma. Bez toga, centar postaje ekskluzivitet dominantne skupine, i malo je poticaja manjini da prigrli federaciju, čak i ako ona ima određenu samoupravu. Mislim da je konsocijativno obrazloženje za uspjeh multinacionalnih federacija uvjerljivije od alternativne teze o tzv. posredničkoj, mješovitoj partiji.<sup>63</sup>

Govoreći o državama, koje su nacionalne i višenacionalne federacije, McGarry Bosnu i Hercegovinu svrstava u skupinu višenacionalnih federacija, odmah iza Belgije koja je 1993. usvojila federalni sustav. „Bosna i Hercegovina je postala federacija nametnuta Daytonskim sporazumom, potpisanim 1995.“<sup>64</sup>, ističe McGarry i nastavlja: „Antipatija post-kolonijalnih graditelja vlasti trenutno se podudara s antipatijom intelektualaca i vladajuće elite Istočne Europe koje ga smatraju receptom za katastrofu, sagledavajući pri tom čehoslovačka, sovjetska i jugoslavenska iskustva.“<sup>65</sup> John McGarry, također, govori da „...tvrđolinijski nacionalisti ponekad kažu da podržavaju federaciju no to je slučaj samo kada misle na konfederaciju...“<sup>66</sup>, koja je unija ili savez suverenih država. Rezultati etnofederalizma bili su komunističke et-

<sup>59</sup> Hans Ulrich WEHLER, *Nacionalizam*, Novi Sad, 2002., str. 8.

<sup>60</sup> Anthony D. SMITH, *Nacionalizam i modernizam: kritički pregled suvremenih teorija nacija i nacionalizma*, Zagreb, 2003., str. 3., 19. – 20.

<sup>61</sup> A. D. SMITH, *Nacional...*, str. 26.

<sup>62</sup> Max WEBER – Hans GERTH – C. Wright MILLS, *From Max Weber: Essays in Sociology*, London, 1948., str. 176.

<sup>63</sup> John MCGARRY, „Federalizam (federacija) kao metoda reguliranja etničkih sukoba“, *Status - magazin za političku kulturu i društvena pitanja*, Mostar, br. 10., 2006., str. 66.

<sup>64</sup> *Isto*, str. 51.

<sup>65</sup> *Isto*, str. 53.

<sup>66</sup> *Isto*, str. 54.

nofederacije koje su se raspale, a nacionalističko se nasilje dogodilo samo ondje gdje su etnofederalne institucije kanalizirale političku aktivnost unutar etničkih smjernica (SSSR i Jugoslavija).

Autor nadalje govori o višenacionalnom federalizmu koji uživa veliku potporu znanstvenika kao što su Hechter (2000.), Linz (1997.), Keating (2001.), Kymlicka (1995.) i drugi. Unitaristi su u usponu u Istočnoj Europi, a multinacionalni federalizam je sve popularniji smatra Kymlicka.

Kada su u pitanju višenacionalne države, kakva je Bosna i Hercegovina, možemo razgovarati o višenacionalnom federalizmu. Višenacionalni federalisti zastupaju federaciju radi ujedinjavanja naroda koji traže prednosti članstva u zajedničkoj federalnoj jedinici, a pritom su različita podrijetla, jezika i kulture, kako smatra Forsythe. Multinacionalni federalizam, smatra McGarry, uživa veliku potporu u suvremenim sveučilišnim krugovima. Oni izrazito odbijaju stav da svaka manjina želi državu. Multinacionalni federalisti eksplicitno odbacuju unitaristička razmišljanja o uređenju države. Podupiru asimetričan federalizam. U Bosni i Hercegovini postoji strah kod unitarističkih krugova za eventualnim odcjepljenjem i zbog toga se odbacuje svaaka rasprava o federalizmu. Uz isticanje da je u bivšoj Jugoslaviji došlo do nasilja, McGarry ističe da je ono proizišlo „...iz nevoljkosti da se dozvoli odcjepljenje...”<sup>67</sup>. Prema njegovu mišljenju, nasilje je „...proisteklo iz *nedostatka* etnofederalizma...”<sup>68</sup>. Bosna i Hercegovina, kao multietnički najšarolikija republika, bila je poprište najvećega nasilja. Dakle, nasilje je uzrokovano nacionalizirajućom ili centralističkom politikom republika, smatra McGarry, koji, također, kaže da bi nacionalne zajednice unutar federacije trebale imati ne samo samoupravu nego i konsocijativnu upravu. Naime, nacionalne manjine i konstitutivni narodi žele podjelu uprave. „Konsocijativna uprava uključuje snažne mehanizme koji osiguravaju uključenost i efektivnu zastupljenost svih nacionalnosti Europske unije u njezina izvršna tijela.”<sup>69</sup> U Bosni i Hercegovini federaciju je nametnula međunarodna zajednica kroz Washingtonski i Daytonski mirovni sporazum. Bosna i Hercegovina nije se razvila iz demokracije. Moderne su demokracije suočene s činjenicom buđenja nacionalizma. On je realnost u Bosni i Hercegovini i tu činjenicu ne možemo ne uvažavati. „Federalizam se često upotrebljava kako bi se uvažila nacionalna raznolikost”<sup>70</sup>, kaže Kymlicka te nastavlja: „Grupno-diferencirana prava kao što su teritorijalna autonomija, pravo na veto, zajamčena predstavljenost u središnjim institucijama, prava na zemlju i jezična prava, mogu pomoći u ispravljanju zapostavljenosti ublažavanjem ranjivosti manji-

<sup>67</sup> Isto, str. 60.

<sup>68</sup> Isto.

<sup>69</sup> Isto, str. 63.

<sup>70</sup> W. KYMLICKA, *n. dj.*, str. 44.

nskih kultura na odluke većine.<sup>71</sup> Iako je hrvatski narod u BiH konstitutivan i trebao bi imati potpunu jednakopravnost kao i ostala dva naroda, u praksi to nije tako. *Deklaracija Hrvatskog narodnog sabora Bosne i Hercegovine*, koja je usvojena polovicom 2015., naišla je na žestoku osudu nekih bošnjačkih unitarističkih krugova iako su hrvatski predstavnici u Hrvatskom narodnom saboru istaknuli: „Mi, politički predstavnici hrvatskog naroda i domoljubi Bosne i Hercegovine okupljeni u HNS BiH, imajući u vidu dobrobit i sukladan razvoj tri - ustavom definirana - konstitutivna naroda i građana u Bosni i Hercegovini [...] kao demokratskoj, prosperitetnoj višenacionalnoj zajednici donosimo ovu *Deklaraciju*.“<sup>72</sup> Je li zasmetalo načelo da se „hrvatski narod u Bosni i Hercegovini zalaže za institucionalno i administrativno-teritorijalno rješavanje jednakopravnosti tri bosanskohercegovačka konstitutivna naroda: Bošnjaka, Hrvata i Srba, uz puno uvažavanje individualnih građanskih prava i sloboda svih državljana BiH“? Hrvatski se narod u Bosni i Hercegovini, stoji u *Deklaraciji*, zalaže za postizanje državno-političkog konsenzusa za uspostavljanje temeljnog legitimiteta bosansko-hercegovačkog državno-pravnog okvira jer smatra da se samo tako Bosna i Hercegovina može uključiti u punopravno članstvo u Europskoj uniji. Smatra se da se takvim ustrojem produbljuje međusobno nepovjerenje među narodima i građanima i dovodi u pitanje funkcioniranje pa i opstanak Bosne i Hercegovine. Dalje se smatra da funkcioniranje i opstanak Bosne i Hercegovine izravno ugrožava secesionistička politika, s jedne, i provoditelja hegemonističko-unitarističke politike, s druge strane. Između ovih zahtjeva izravno se ugrožavaju hrvatski zahtjevi, smatraju predstavnici HNS-a te se zalažu za dosljednu primjenu konsocijacijsko-federalističkih modela unutarnjega uređenja.

Dosadašnja iskustva parlamentarnoga života u Bosni i Hercegovini Hrvate su natjerala da Hrvatski narodni sabor proglase „narodnim parlamentom“, krovnom, nacionalno-političkom institucijom kada se odlučuje o vitalnim nacionalnim interesima hrvatskoga naroda. To potkrjepljuju brojne činjenice: izbor hrvatskoga člana Predsjedništva BiH mimo volje hrvatskoga naroda (u dva mandata), stalno majoriziranje u Parlamentu BiH i Federacije BiH i posezanjem za vetom u Domu naroda. Gdje se god štite nacionalni interesi i pri svakom spomenu hrvatskoga jezika i identiteta te kanala na hrvatskom jeziku Hrvati se optužuju da razgrađuju BiH.

U pluralnim, podijeljenim društvima konsocijacijski model uređene države, pa makar bila riječ i o prijelaznom uređenju, jedan je od mogućih modela. Ovaj sustav uređenja karakterističan je za heterogenu državu koja je etnički i religijski podijeljena. Bosna i Hercegovina ispunjava uvjete za ovaj model. Lijphart ukazuje na četiri obilježja konsocijacijske demokracije: 1. vlast kao velika koalicija; 2. mogućnost

<sup>71</sup> Isto, str. 159.

<sup>72</sup> „Bosna i Hercegovina naša domovina“, *Deklaracija Hrvatskog narodnog sabora Bosne i Hercegovine*, Mostar, 28. II. 2015., [http://hnsbih.org/download/doc\\_download/Deklaracija%20VI.%20Sabora%20HNS\\_usvojena.pdf](http://hnsbih.org/download/doc_download/Deklaracija%20VI.%20Sabora%20HNS_usvojena.pdf).

korištenja veta; 3. proporcionalnost političke zastupljenosti; 4. visok stupanj samostalnosti svakog segmenta u odlučivanju.

Treba svakako istaknuti i nepovoljne čimbenike, o kojima govori Mirjana Kasapović, kao što su vanjske opasnosti, radikalni nacionalizam, slaba tradicija demokratskoga konsocijalizma i vladanja velike koalicije. Za Bosnu i Hercegovinu karakteristična su tri uzroka za onemogućavanje izgradnje modela konsocijacije: „... nepostojanje konsenzusa o državnoj zajednici, nepostojanje konsenzusa o političkom sustavu i nedosljedna strategija međunarodne zajednice o izgradnji države.“<sup>73</sup> BiH je složena federalna država s elementima konfederacije: dva entiteta, jedan unitarni RS i Federacija s deset županija (kantona). Na čelu države je tročlano predsjedništvo s mandatom od četiri godine, a čelni se ljudi rotiraju svakih osam mjeseci. Članovi predsjedništva biraju se izravno na izborima: Bošnjak i Hrvat s područja Federacije, a Srbin s područja Republike Srpske. Riječ je o entitetskom glasovanju. Parlamentarnu skupštinu BiH čine dva doma: Zastupnički dom s 42 člana, od kojih se dvije trećine biraju s područja Federacije, a jedna trećina s područja Republike Srpske. Dom naroda ima petnaest zastupnika: deset ih se bira s područja Federacije (pet Bošnjaka i pet Hrvata) te pet s područja Republike Srpske (pet Srba). U Domu naroda štite se vitalni nacionalni interesi bez preglasavanja. Postoji institucija veta. U Federaciji postoji predsjednik FBiH, dvodomni Parlament, Zastupnički dom s 98 zastupnika, Dom naroda s 58, po 17 iz svakog konstitutivnog naroda i sedam ostalih. Vlada Federacije ima premijera i dva zamjenika, iz svih triju konstitutivnih naroda, te 14 ministarstava u kojima su većinski Bošnjaci, kao i u Zastupničkom domu. Republika Srpska je unitarno uređena te ima jednodomnu Skupštinu sastavljenu od 83 vijećnika. Biraju se neposredno i tajnim glasanjem. Postoji i Vijeće naroda koje štiti vitalne nacionalne interese, a sastoji se od 24 člana, po osam iz svakoga naroda. Postoji institucija predsjednika i Vlade RS-a sa 16 ministarstava. Republika Srpska ima svoju himnu „Moja Republika“. Distrikt Brčko je utemeljen 2000. godine i pod međunarodnom upravom je bio do 2012. To je administrativna jedinica koja ne pripada nijednom entitetu. Suverenitet nad njim imaju institucije BiH. Dakle, u ovakvo podijeljenoj državi pitanje konsenzusa je temeljno pitanje. Konsocijacijski model države jednostavno je neprihvatljiv za Sarajevo jer, kako kaže Asim Mujkić „...nedemokratski ustroj države kakav je konsocijacijski počiva na vladavini kartela elita [...] ponekad na oligarhijskoj kontroli, podrazumijevajući slabu ili nikakvu participaciju šireg građanstva u političkom životu zajednice...“<sup>74</sup> ima negativno značenje. Konsocijacijska demokracija i konsenzusna demokracija se preklapaju. Konsenzusna demokracija zahtijeva „podjelu izvršne vlasti, ravnotežu između izvršne i zakono-

<sup>73</sup> M. KASAPOVIĆ, *n. dj.*, str. 18.

<sup>74</sup> Asim MUJKIĆ, *Pravda i etnonacionalizam*, Sarajevo, 2010., str. 68.

давне власти, вишестранаčki sustav, razmjerno predstavništvo, federalizam i decentralizaciju, jak bikameralizam, rigidni ustav i predstavničku demokraciju, konsocijacijski model; veliku koaliciju, pluralno društvo, razmjernost, autonomiju segmenata, veto manjina i prevlast elita<sup>75</sup>. Pitanje granica između nacionalnih segmenata u BiH je vrlo relevantno pa su i mirovni planovi međunarodne zajednice propadali. To je i danas temeljni problem jer se jednostavno znanstvenim i političkim krugovima uopće ne razgovara o federalizmu. Mujkić ističe da ako zaista želimo postići demokratsku rekonstrukciju BiH društva, onda je svaki govor o etnosu bez smislen te predlaže da u tom slučaju umjesto o konsocijalizmu više govorimo o centripentalizmu.<sup>76</sup>

Zajednička vizija budućnosti BiH u Europskoj uniji mora uskladiti neka otvorena pitanja „...na načelima i metodama na kojima počiva Europska unija, logikom četiri slobode otvorenog društva i življenja alteriteta, trans-nacionalizacija i integracija, djeljivog ili prenijetog suvereniteta, odnosno metodama upravljanja etničkim razlikama, poštujući načela supsedijarnosti, regionalizacije, federalizacije i višerazinskog upravljanja.“<sup>77</sup> Naime, postoje razmišljanja da Bosnom treba vladati jedinstveni bosanski narod, odnosno „...u modernom svijetu nema ni jedne države u kojoj su politički suverena dva, nekamoli tri naroda“<sup>78</sup> Ovakva razmišljanja znanstvenika kod bošnjačkog naroda automatski stvaraju suprotne stavove kod drugih dvaju naroda. Bosna i Hercegovina je multinacionalna pluralna država u kojoj se manifestira, kako reče Miljko, „nepostojanje osnovnog konsenzusa unutar njezine populacije, a posebno unutar vodećih društvenih snaga o potrebi zajedništva i interesima koji se trebaju ostvarivati u federalnoj jedinici“<sup>79</sup>. Zajednička usmjerenost prema Europskoj uniji izražena u aplikaciji<sup>80</sup> za članstvo mnoga će neriješena pitanja staviti na pravo mjesto. Naravno, postoji i druga mogućnost. Ne budu li se provodile reforme, BiH će ostati „crna rupa“ na Balkanu i potencijalna opasnost od ratnih sukoba.

## Zaključak

Bosna i Hercegovina kao multietnička i multikulturalna država svoj unutarnji ustroj treba graditi na federalizmu, a ne na unitarizmu protiv čega su dva od tri konstitutivna naroda, tim više što je Europski parlament u svojoj rezoluciji od 6. veljače 2014. jasno rekao da je svaki oblik unitarizma i separatizma ogromna kočnica pri

<sup>75</sup> M. KASAPOVIĆ, *n. dj.*, str. 63.

<sup>76</sup> Usp. A. MUJKIĆ, *n. dj.*, str. 81. – 82.

<sup>77</sup> Mile LASIĆ, *O uzrocima i posljedicama bespuća na putu Bosne i Hercegovine ka Europskoj uniji*, Sarajevo, 2014., str. 16.

<sup>78</sup> Omer IBRAHIMAGIĆ – Suad KURTČEHAJIĆ, *Politički sistem Bosne i Hercegovine II*, Sarajevo, 2002., str. 21.

<sup>79</sup> Z. MILJKO, *n. dj.*, str. 78.

<sup>80</sup> Predsjedatelj Predsjedništva BiH Dragan Čović predao je aplikaciju 15. veljače 2016. u Bruxellesu.

izgradnji demokratske države Bosne i Hercegovine te se u postojećim okolnostima preporučuje federalno uređenje. Dokazali smo početne teze:

- Hrvati su 100 % izišli na referendum 29. II. i 1. III. 1992. i glasovali za neovisnu BiH, iako im se nije uvažila formulacija referendumskoga pitanja;
- od tog je datuma evidentno stalno bošnjačko majoriziranje Hrvata u FBiH (preglasavanje u Zastupničkom domu Parlamenta BiH, u Vijeću ministara BiH, u Parlamentu FBiH, napose kada je riječ o medijima, o ustroju policije itd.); razlog tomu je i stvaranje etnički čiste Republike Srpske na 49 % teritorija BiH;
- u dva četverogodišnja mandata Bošnjaci biraju člana Predsjedništva BiH mimo volje hrvatskoga glasačkoga korpusa (Željko Komšić), što zahtijeva reformu izbornoga zakona koji će omogućiti jednakopravnost
- potpuno se ignorira Rezolucija europskog parlamenta o BiH kojom se osuđuje svaki oblik centralizma i separatizma.